

Zekatla Arınma...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

“Mallarında(yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı istemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır.”(Zâriyât,51/19)

Sözlükte artma, çoğalma, temizlik, bereket, iyi hal ve övgü anlamlarına gelen zekât, dini bir terim olarak İslam’ın beş temel esasından biri olup, dinin belirlediği miktarda ve nitelikte mala sahip olan zengin Müslümanın, Allah rızası için ihtiyaç sahiplerine vermekle yükümlü olduğu mali bir ibadettir.

Zekâtın Dindeki Yeri Ve Önemi

Kuran’da zekât ibadeti 32 ayette geçmekte özellikle namaz ibadeti ile birlikte kesin bir üslupla emredilmektedir:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

“Hâlbuki onlara, dini Allah’a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O’na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir.”(Beyyine,98/5)

Yüce Allah, Kur’an’da hem “emretme”, hem de “övme” bağlamında pek çok ayette namaz ve zekâtı birlikte zikretmiştir. Allah Teâlâ niçin ısrarla namazla birlikte zekâtı zikretmektedir?

Zikretmektedir, çünkü zekât İslam’ın en önemli ibadetlerinden, Müslüman olmanın şartı, Müslüman olarak bilinmenin şartı, zekât olarak verilmesi gereken malı vermektir. İslam’ın üzerine bina edildiği en önemli esaslardandır. Zekâtın, İslam’ın beş şartı arasında yer alması ve Kur’an-ı Kerim’in birçok ayet-i kerimesinde namazla birlikte zikredilmesi onun dinimizde ne kadar önemli bir ibadet olduğunu gösterir Abdullah(b.Ömer) tarafından nakledildiğine göre, zekâtın İslam dinindeki yeri ve önemini Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle ifade ediyor:

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : “بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ النَّبِيتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ”

“ İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, Kâbe’yi hacetmek ve Ramazan orucunu tutmak.”(Müslim, İman,21)

Peygamber Efendimiz(şav)in hadislerinde “Bu İslam’dır” veya “İslam’ın esasıdır” diye buyurduğu her şey, hiç şüphesiz, İslam dini açısından son derece önemlidir. Hadiste sayılan beş esastan her biri birer farz niteliğiyle, Müslümanlığın yaşanması bakımından vazgeçilemez esaslardandır. Zekât da bu esaslardan biridir.

Zekât Vermek, Muttaki, Muhsin Ve Kurtuluşa Erecek Müminlerin Vasıflarındandır

Bakara süresinin 3. ayet-, kerimesi muttaki(Allah’ın emrettiklerini yapıp, nehyettiklerinden kaçınanlar) müminlerin vasıflarından birinin de Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiklerinden Allah yolunda harcamak olduğunu belirtir.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

“O muttakiler ki, gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.(Bakara,2/3)

Mü’minün süresinde kurtuluşa erecek olan müminlerin özellikleri sayılırken onlardan birisinin de zekât vermek olduğu ifade edilir:

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ

“Onlar zekât(verecek hale gelmek) için çalışan kimselerdir.(Mü’minün 23/4) buyrulmaktadır.

Zekât Kişinin Müslümanlığının Bir Delilidir

Kur’an- Kerim’de müşriklerden söz edilirken onların vasıflarından birinin de zekât vermemek olduğu haber verilmektedir:

وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

“Yazıklar olsun o müşriklere ki, onlar zekat vermezler ve ahireti de inkar ederler.(Fussilet, 41,6/7)

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“Fakat tövbe eder, namaz kılar ve zekâtı verilerse, artık onlar dinde kardeşlerinizdir. Biz, bilen bir kavme ayetlerimizi böyle açıklıyoruz.”(Tevbe,10/11) buyrulması, zekâtın Müslüman olmanın en belirleyici özelliklerinden biri olduğunu göstermektedir.

Zekât, Ashab-ı Kirâm tarafından çok iyi anlaşılıp uygulanmıştı. Abdullah b. Mes’ûd (ra), kendilerinin namazı dosdoğru kılmaklave vermekle emrolunduklarını hatta zekât vermeyenin namazının bile kabul edilmeyeceğini söylüyordu.(Taberâni, el-Mu’cemu’l-kebir, X,103) Allah Resul’ünün vefatından sonra halife olan Hz. Ebü Bekir(ra) ise, Müslüman oldukları halde bazı kimselerin zekât vermek istememeleri üzerine, zekât ve namazın birbirinden ayrılamaz dini yükümlülükler olduğunu bildirmiş, hatta gerekirse bu kimselere karşı savaş açacağını ilan etmişti.(Buhari, Zekat,1)

Peygamberimiz(sav) zekâtın kişinin Müslümanlığının delillerinden biri olduğunu şöyle ifade ediyor:

“...عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): قَالَ “...الزَّكَاةُ بُرْهَانُ

...Zekât, (kişinin Müslümanlığının) bir delilidir...”(İbn Mace, Taharet,5)

Zekât Veren Mümin Allah’ın Rahmetini, Allah Ve Resul’ünün Dostluğunu Hak Eder

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ

“Rahmetim her şeyi kuşatmıştır. Ben onu(rahmetimi), sakınanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım.(Araf,/156)

Müminlerin özelliklerine işaret eden diğer bir ayette ise;

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

“Sizin dostunuz ancak Allah, O’nun elçisi ve boyun bükerek namazı kılan, zekâtı veren müminlerdir”.(Maide,5/55)

Zekât Mâli Bir İbadettir Ve Yoksulun Hakkıdır

Zekât mâlî bir ibadet olduğu için ekonomiyi, toplumu ilgilendirir. Allah, toplumun mazlumlarını âdil yöneticilere emanet ettiği gibi, toplumun fakirlerini de zenginlerine emanet etmiştir. Bu bakımdan zekât, yerine getirilip getirilmemesi zenginin isteğine bırakılmış ibadet değil, fakirin hakkı

ve zenginin yerine getirmesi gereken mecburi bir görevidir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

“Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı istemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır.”(Zâriyât,51/19) buyrularak, zenginin malında muhtağların hakkı olduğu belirtilmek suretiyle zekât vermek zenginin isteğine, insafına bırakılmamış, zenginin bir lütuftan öte yerine getirmesi gereken bir görevi olduğu vurgulanmıştır. Meâric süresinde de namazı hakkıyla ikame den ve namaza devam eden müminlerin eline mal geçip, zengin olunca pintileşen ve cimrilik yapan kimseler olmadıkları belirtilerek,

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

“ Onların mallarında, isteyenler ve(istemeyip) mahrum kalanlar için belli bir hak bulunan kimselerdir.”(Mearic,70/24-25)

Rabbimiz; Kur'an'da varlıklı insanların mallarında, fakirler için belirli bir hisse olduğunu bildirmektedir. Bu hisse, zenginlerin fakirlere bir lütfu değil bir görevi, fakirlerin hakkıdır. Onun için zenginler fakirlerin haklarını verecek ve onları minnet altına almayacaktır. Bu husus Kur'an'da;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

“Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın.” (Bakara,2/264) ayet-i dile getirmektedir.

Ayetten anlaşıldığına göre; zengin, verirken gönülsüz vermeyecek, verdiğini başa kakmayacak, aynı şekilde fakir de alırken ezilmeyecek ve mahcubiyet duymayacaktır. Çünkü biri borcunu ödemekte, diğeri hakkını almaktadır.

Zekâtın Ahlaki Yönü

Zekât her şeyden önce bir ibadettir. Müslüman bu ibadeti Allah'ın emrine uyarak, O'nun rızasını kazanmak için ve halis bir niyetle yerine getirmelidir. Çünkü zekât bu şekilde eda edilirse makbul olur.

Zekâtın bu ibadet manası yanında bir de yüce insani hedefleri, üstün ahlaki değerleri ve iktisadi gayeleri vardır.

Kur'an- Kerim zekâtın hedeflerini iki kelime ile ele almaktadır. Bunlar “Tathir ve Tezkiye”(Temizleme, arıtma)dir. Zekâtın ahlaki yönü ve hedefleriyle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de;

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

“Onların mallarından sadaka(zekât) al; bununla onları(günahlardan) temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin. Ve onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir.(onları yatıştırır). Allah işitendir, bilendir.(Tevbe,9/103)

Bu ayette geçen temizliğin, bireysel, toplumsal ve mali yönden arınma şeklinde üç önemli boyutu vardır. Zekât vermekle bunların hepsi gerçekleşir. Bireysel arınmayı zekâtı veren ve zekâtı alan açısından olmak üzere iki başlık altında el alacağız:

Zekâtın, Veren Açısından Önemi

Zekât ibadetini yerine getiren Müslüman’ın dünya ve ahirete yönelik birçok faydası vardır. Her şeyden önce zekâtını veren Müslüman; kulluk görevini yapmış, Allah’ın rızasını kazanmış, malını temizlemiş, kul hakkından kurtulmuş olur.

Zekât, Serveti Kul Hakkından Arındırır Ve Bereketlendirir

Müslüman, zekâtın makbul olması için helal yollardan mal edinmeyi ve kazancın meşru alanlarda harcamayı ilke edinir.

Zekât ibadeti; Müslümanın cimrilik ve bencillik gibi sadece kötü huy ve duygularını gidermekle kalmaz, onun malını başkalarının haklarından da temizler. Çünkü belirli nitelikleri taşıyan zenginin malında toplumun muhtaç kesimlerinin hakkı bulunduğundan bu hak, sahiplerine verilmedikçe mal temizlenmiş olmaz. Kur’an-Kerim’de zenginlerin mallarında fakirlerin hakkı olduğu açıkça bildirilmektedir.(Zariyat,51/19)

Fakirler için ayrılan bu hakkın, malda kalması onu hükmen kirletmektedir. Bu itibarla malın hükmen temizliği, verilmesi gereken zekâtın, fakirlere verilmesiyle gerçekleşir. Verilmeyen zekât, fakirin hakkının yenilmesi demektir. Zekâtı verilen mal temizlenmiş, kul hakkından arınmış ve bereketlenmiş olur. Zengin, fakirin hakkı olan zekâtı verince malını temizlemiş olur. Burada zikredilen kirlilik zekâtı verilmeyen mal içindir. Fakirin aldığı zekât ise fakirin hakkıdır, tertemiz ve bereketlidir. Zekâtı verilen mal geride kalan malı temizler ve bereketlendirir. Bu konuda peygamberimiz(sav) şöyle buyurur:

“İbn Abbas’tan nakledildiğine göre... Resülü(sav) şöyle buyurmuştur: “Allah, zekâtı ancak mallarınızın kalan kısmını temizlemek için farz kıldı.”(Ebü Davüd, Zekât, 32)

Bir diğer hadislerinde Peygamberimiz(sav), zekâtı verilen malın bereketleneceğini, zekâtı verilen mal için meleklerin dua edeceğini şöyle ifade ediyor:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ، إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ، فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا، وَيَقُولُ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلْفًا

“ Her sabah iki melek yeryüzüne iner ve biri: “Allah’ım! Senin yoluna harcayana, harcadığının yerine yenilerini ver; diğeri ise: “Allah’ım! Cimrilik yapıp vermeyenlerin mallarını telef et” diye dua eder.” (Müslim, Zekât,57)

Zekât, Cimrilik Hastalığından ve Ahlaki Kirlerden Temizler

وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقْ شَحْنُ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Haşr, 59/9)

Buyuran Rabbimiz, insanın benliğinde yer alan cimrilik hastalığının giderilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Kişi, zekât vermek suretiyle cimrilik hastalığından kurtulmakla kalmaz, ayı zamanda da kendisinin cömertliğe alıştırmır. Böylece o, Yüce Allah’ın övgüsünü kazanır. Bu yönüyle zekât, cimrilik hastalığına şifa veren bir ilaç olur, kişiyi maddenin ve menfaatin esiri olmaktan kurtarır. Bu yönüyle zekât kişiyi ahlaki kirlerden temizleyerek iyi bir mümin olmasını sağlar.

Zekâtın Alan Açısından Önemi

Zekâtın, veren açısından olduğu gibi alan açısından da birçok faydası vardır. Muhtaç kimselerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, kıskançlık duygusu ve servet düşmanlığının engellenmesi, dilenciliğin önüne geçilmesi, çalışma ve üretmeye teşvik etmesi bu faydalardan bazılarıdır.

Sosyal Düzen Açısından Zekâtın Önemi

Zekât, kişisel, toplumsal ve mali yönden arınmaya vesile olmasının yanında toplumda sosyal dayanışma ve sosyal güvenliğin sağlanmasına, hatta ekonomik yapının canlanmasına katkı sağlar. Çünkü ihtiyaç sahipleri,

kimsesizler, borçlular, zekâtla korunup desteklenmekte, böylece onlara sosyal güvence sağlanmaktadır.

Zekât sayesinde toplumun varlıklı kesiminden yoksul kesimine doğru mal ve gelir transferi yapılmakta, alan ile veren arasında gönül köprüleri kurulmaktadır. Sevgili Peygamberimiz(sav) in,

“ Zekât, İslam’ın köprüsüdür” (Kenzu’l- Ummal, VI,293, 15758) hadisi bu duruma işaret etmektedir.

Zekât, toplum hayatında barış ve huzurun sağlanması, kin, nefret, fesat ve çatışmaların önlenmesinde etkin bir fonksiyona sahiptir. Böylece İslam’ın en önemli hedeflerinden biri olan zengin ve fakiriyle toplumun bütün kesimlerinin, sevgi saygı birlik beraberlik ve kardeşlik içinde yaşamasına vesile olur.

İktisadi Açıdan Zekâtın Önemi

مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ

“Allah’ın,(fethedilen) ülkeler halkından Peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizden yalnız arasında dolaşan bir devlet(servet, güç) olmaz.(Haşr,59/7)

Bu ayet- i kerimenin de ifade ettiği gibi iktisadi açıdan da zekât servetin belli bir kesiminin elinde dönüp dolaşan bir güç haline dönüşmesini engelleyen en önemli araçlardan biridir. Çünkü zekât, serveti sadece zenginlerin ellerinde bir güç olmaktan çıkarıp fakir muhtaçların istifadesine sunmakta; böylece insanların alım güçlerini artırarak ekonomik hayatı canlandırmaktadır. Mal ve hizmet üretimini teşvik ederek istihdama olumlu katkı sağlamaktadır. Zekât, servetin tabana yayılmasının en etkili araçlarından biridir.

Zekât İbadetini Terk Etmenin Vebali

Zekât, Allah’ın kesin emridir ve mutlaka yerine getirilmesi gerekir. Zekâtı verilmeyen malın hesabı ahirette mutlaka sorulacaktır. Zekâtı verilmeyen para veya mallar, ahirette sahipleri için azap vesilesi olacaktır.

Zekâtı vermeyenlerin ahirette karşılaşacakları azaba yönelik olarak Kur'an-ı Kerim'de;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

Ey iman edenler! (Biliniz ki),hahamlardan ve rahiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve(insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele (Tevbe,9/34)

Bu ayet-i kerimede altın ve gümüşü veya nakit parayı biriktirip de zekâtını vermeyen, hayırlı ve yararlı işlerde kullanmayanların ahirette şiddetli azap ile ceza göreceklerini haber vermektedir.(Tevbe,9/34)

Özetle İfade Edecek Olursak;

Zekât, Allah'ın kesin bir emridir, Müslüman olmanın en önemli şartlarından biridir. Dinen zengin olan Müslümanın zimmetinde bulunan ve fakirlere ait olan bir haktır. Kişi zekâtını vermeyince Allah'ın emrine itaat etmemiş ve kul hakkına girmiş olur. Kul zekâtını vermekle Allah'ın emrini yerine getirmiş ve nimetin sahibi olan Allah'a karşı ibadet ve şükür borcunu ödemiş, mal ve servetini ahiret yatırımına dönüştürmüş olur.

Zekât, kişinin cimrilik, bencillik, mala karşı düşkünlük gibi kötü huylardan arınmasına vesile olup, cömertlik erdemine kavuşturur; kulun gönlünü manevi kirlerden, malını da fakirlerin haklarından arındırır.

Zekât, fitre, sadaka gibi müesseseler işletilerek zengin ile fakir arasındaki ekonomik düzey farkının uçuruma dönüşmemesi sağlanmış, ayrıca toplumdaki gerilin alınarak kutuplaşma ve düşmanlık oluşmasının önüne geçilmiş olur. Toplumdaki açlık, yoksulluk, fakirlik ve dilencilik problemine çözüm bulunmuş, böylece can ve mal güvenliği sağlanmış olur.

Zekât, serveti zenginlerin elindeki bir güç olmaktan çıkarıp fakir ve muhtaçların da istifadesine sunulup, insanların alım gücünü artırarak ekonomik hayatı canlandırmış olur.

İslam'da veren el alan elden daha hayırlıdır. Daha hayırlı olmak isteyen Müslüman, zekât bilinci sayesinde kendisi de helalinden çalışıp kazanmaya ve üretken olmaya gayret eder.

Rabbimiz; bizim için bir arınma ve yücelme vesilesi olan zekâtı en güzel bir şekilde yerine getirmeyi nasip etsin.

VAAZI İNDİR

Ekrem ÇAKMAK / Sakarya İl Vaizi